
ENOC

Europska mreža pravobranitelja za djecu

ENOC Izjava o obvezama države za skrb o djeci bez pratnje
Prihvaćeno na Godišnjem sastanku u Ateni 26.-28. rujna 2006.

Uvod

Europska mreža pravobranitelja za djecu (ENOC) osnovana je 1997. g. i sastoji se od Neovisne institucije za prava djece aktivne u državama članicama Vijeća Europe. Neki su od ciljeva ENOC-a promocija i zaštita prava djeteta, rad na strategijama za što potpuniju provedbu Konvencije o pravima djeteta te djelovanje u ulozi kolektivnog glasa u zagovaranju djece Europe. ENOC usko surađuje s Vijećem Europe, čiji su snažni mehanizmi za ljudska prava učinili mnogo za uspostavu dječja prava kao i suradnju s Europskom unijom. Ova je izjava posebno namijenjena vladama svih država članica.

Djeca bez pratnje u Europi

Pojmom «djeca bez pratnje» (ili «maloljetnici bez pratnje»), ENOC označavaju se sve osobe mlađe od 18 godina koje su izvan svoje zemlje porijekla bez pratnje odrasle, odgovorne osobe (bilo zakonom ili običajem), i za sve vrijeme dok nisu pod učinkovitom skrbi te osobe.

U zadnjih nekoliko godina ima sve više djece koja su prisiljena, zbog raznih okolnosti, napustiti svoju zemlju porijekla u potrazi za zaštitom i/ili boljim uvjetima života; ponekad su žrtve trgovine ljudima ili druge vrste eksploatacije. Mnoga su djeca «bez pratnje» ili «odvojena» od svojih obitelji pa je na taj način skrb o njima nedostatna. Usto postoje ozbiljni nedostaci u zakonodavstvu i upravnoj praksi u većini zemalja s obzirom na skrb o djeci bez pratnje.

Dakle, s obzirom na obveze država članica koje proizlaze iz Konvencije o pravima djeteta Ujedinjenih naroda iz 1989., naročito Čl. 2. o poštivanju i osiguravanju prava sve djece bez diskriminacije bilo koje vrste, kao i ostalih relevantnih međunarodnih Konvencija, mi, članovi ENOC-a, odlučili smo pripremiti i prihvatiti ovu Izjavu koja sažima načela za koje vjerujemo da se moraju poštivati i biti uključena u nacionalne i međunarodne pravne instrumente, upravne prakse i usluge.

Načela skrbi o djetetu bez pratnje

1. Djecu bez pratnje **se ne bi trebalo procesuirati za ilegalni ulaz u zemlju ili pritvarati** samo zbog useljeničkog statusa. Skrb za njih treba odgovarati njihovim potrebama (smještaj u prihvatnim centrima odvojen od odraslih i to za najkraće

moguće vrijeme, uz prikladne uvjete prehrane, mentalnog i fizičkog zdravlja, higijene, obrazovanja, igre i odmora, njegovanje vjerskih potreba, poticaj za udomiteljsku skrb i boravište).

2. Jasna pravila, instrumente i upravni sustav za identifikaciju djeteta, potraga za obitelji i potrebe svakog djeteta bez pratnje treba uspostaviti i primijeniti na dostojan i prihvatljiv način djetetu od strane kompetentnih osoba educiranih o međunarodnoj zaštiti djeteta kao i tehniku za intervjuiranje djeteta i maloljetnika. Svi oni koji su uključeni u razmatranje useljeničkog statusa ili azila djeteta i njegove konsekvence trebaju prepoznati da «djetinjstvo ima pravo na posebnu brigu i pomoć».¹ Iscrpno ispitivanje uvjeta ulaza kao i tajnosti službenog registra osobnih podataka trebaju osigurati zaštitu od raznih oblika eksploatacije i pomoći državama članicama da imaju jasniju kvantitativnu i kvalitativnu sliku prisutnosti djece bez pratnje unutar njihovih granica.

3. **Procjena dobi** treba se poduzeti samo u slučaju ozbiljne sumnje te ona treba biti sustavna prilikom korištenja neovisnih stručnjaka i suvremenih tehnoloških pomagala u procjenjivanju kombinacije fizičke, socijalne i psihološke zrelosti. Dijete treba biti potpuno obaviješteno o proceduri procjene dobi i njenim posljedicama. Djetetovo mišljenje treba uvažiti u skladu s dobi i zrelosti. Procjenu dobi treba izvršiti čim je prije moguće. U slučaju sumnje o dobi djeteta treba se prikloniti povjerenju u korist djetetove izjave. Sve troškove glede procjene dobi i identifikacije obitelji treba snositi država. Tehnika za procjenu dobi treba uzeti u obzir kulturno nasljeđe djeteta, dostojanstvo i fizički integritet uzimajući u obzir da neki fizički pregledi mogu biti naročito stresni ili traumatični za dijete koje je moguća žrtva fizičkog ili spolnog nasilja. Procjena dobi treba biti otvorena reviziji ako se pojave novi dokazi.

4. Svaki **intervju** o osobnim podacima djeteta bez pratnje treba izvršiti osoblje, potpuno educirano i upućeno glede standarda međunarodnog prava djeteta. Intervju treba obaviti na jeziku koje dijete razumije i uzimajući u obzir moguća traumatična iskustva koje je dijete možda proživjelo.

5. Dok se nalaze u nadležnosti javnih službi, svu djecu treba **obavijestiti o njihovim pravima**, naročito o pravu na traženje azila i njegove konzekvence te treba pravilno uputiti dijete kako može izvršiti svoja prava na materinjem jeziku ili na jeziku koje dijete razumije. Komunikaciju s djetetom treba izvršiti: a) pojedinačno, b) preko prevoditelja ili osobe educirane u komunikaciji s djecom uključujući djecu s posebnim potrebama (radije nego kroz pisani materijal), i c) u nazočnosti skrbnika (vidi par. 9.).

6. Tijekom svih relevantnih postupaka ili odlučivanja, javne službe trebaju osigurati da sva djeca bez pratnje imaju pravo **slobodno izraziti svoje mišljenje** o

¹ Preambula, Konvencija o pravima djeteta, čl. 25. Univerzalna deklaracija u ljudskim pravima

svim pitanjima koja utječu na njih. Ovo mišljenje treba uzeti u obzir u skladu s djetetovom dobi i zrelosti (čl. 12 CRC).

7. **Besplatne prevoditelje i specijalizirane pravne savjetnike**, educirane u radu s djecom i mladima, osjetljive s obzirom na kulturu i spol, treba osigurati kroz državne službe za vrijeme ispitivanja djetetovog slučaja. Profesionalno i neovisno pravno zastupanje treba jamčiti za vrijeme ispitivanja djeteta bez pratnje prije upravnog ili sudskog postupka vezanog za taj slučaj.

8. Efikasan i uvjerljiv **žalbeni postupak** protiv upravne ili sudske odluke treba biti dostupan djetetu, a provedbu odluke treba odgoditi dok se ne odluči o žalbi. Treba postojati bezuvjetno pravo žalbe; ono se ne smije kompromitirati postupcima ili pravilima vezanim za djetetov useljenički ili boravišni status ili utemeljenošću zahtjeva. Djeci treba omogućiti žalbu protiv upravne odluke na bilo kojem temelju pokrivenom Konvencijom o pravima djeteta i Europskom konvencijom o ljudskim pravima, neovisno o privremenom odobrenju da ostane do punoljetnosti.

9. Odmah nakon dolaska svako dijete bez pratnje treba **uputiti na nadležan sud ili kompetentnu službu i odrediti kvalificiranog skrbnika bez odlaganja** te nastaviti dok se dijete ne vrati svojoj obitelji ili se ne smjesti nekome na brigu kao skrbniku. Skrbnik, kojeg se imenuje da služi u najboljem interesu djeteta, treba osigurati da su prava, dobrobit i potrebe djeteta zaštićeni i pruženi od nadležnih agencija. Svakom djetetu treba ponuditi tajno psihološko ispitivanje u prikladnom roku.

10. Djecu bez pratnje se **nikada ne smije deportirati/izgoniti**. Reintegraciju u njegovo socijalno okruženje porijekla (obitelj, ustanova za skrb ili drugo) treba izvršiti samo kroz **potpomognuti dragovoljni povratak**², i samo ako se smatra da je to u djetetovom najboljem interesu te nakon pažljivog razmatranja djetetovog mišljenja. U slučaju da dijete izrazi strah od progona javnih službi, dodatne mjere sigurnosti treba uzeti u obzir uključujući zaštitu identiteta i osobnih podataka koji trebaju ostati u tajnosti u svim prilikama. Tajnost je naročito važna za ovu djecu i djecu koja su žrtve trgovine ljudima ili eksploatacije. Sve gore navedeno treba jamčiti efikasnim i kompetentnim upravnim sustavom u svim slučajevima djece bez pratnje.

11. **Međunarodna suradnja** treba pomoći u brzom pronalasku obitelji i ispitivanju socijalne pozadine djeteta bez pratnje kako bi se ispitala mogućnost sigurnog povratka, spajanja s obitelji i reintegracije i da je to u najboljem interesu

² Potpomognuti dragovoljni povratak je «pomoć ili neovisan odlazak u zemlju svog porijekla na temelju volje povratnika i izraženoj odluci da se vrati u skladu s obvezama koje proizlaze od nadležnih međunarodnih instrumenata». Prema UNHCR-u, «Najbolje održivo rješenje za povratak djeteta bez pratnje ovisi o pojedinim okolnostima u svakom slučaju i odluke treba pažljivo razmotriti glede zrelosti djeteta».

djeteta. Ako odgovorne službe odluče da je spajanje s obitelji kroz povratak u najboljem interesu djeteta i krene se tim postupkom onda dijete treba pratiti educirana osoba koja će predati dijete nadležnim javnim službama u toj zemlji. Savjetovanje treba pružiti prije povratka i pri prvotnom kontaktu s obitelji. Nadležne službe također trebaju nastaviti s promatranjem kako bi se osigurala sigurnost djeteta nakon povratka.

12. U slučaju da se dijete ne vraća, potrebno je izdati posebnu dugoročnu **dozvolu boravka** kao i integracija u novo okruženje te prikladno obrazovanje i skrb (socijalno osiguranje, projekti integracije, obrazovni programi, domovi, smještaj, udomiteljske obitelji itd.), koji će odgovarati na socijalne i kulturne potrebe djeteta. Djeci koja ostaju dugoročno u zemlji ulaska treba omogućiti boravišne dozvole kad postanu punoljetni. Službe trebaju prepoznati da dobrobit djeteta može biti ugroženo ako su nesigurna o svom statusu ili daljnjoj pomoći nakon što navrše 18 godina.

13. Od svog dolaska, djeca bez pratnje trebaju imati **pristup obrazovanju, edukaciji za zvanja i zdravstvenu skrb** na jednakim osnovama kao i ostala djeca u zemlji. Pristup zaposlenosti treba omogućiti djeci s privremenim ili stalnim boravkom prema svojoj dobi i u skladu s nacionalnim radnim zakonodavstvom. Posebne mjere treba poduzeti kao pomoć djeci bez pratnje tijekom ovih postupaka kako bi im se osigurala zaštita protiv bilo kakve diskriminacije ili eksploatacije.

14. **Osoblje** koje radi s djecom bez pratnje (ispitivači, prevoditelji, socijalni radnici, skrbnici, pravni zastupnici itd.) trebaju biti pravilno educirani i obaviješteni glede prava djeteta, uključujući i potrebe komunikacije ili kulture kako bi mogli pravilno prepoznati znakove straha ili nevolje. U procjenu prikladnosti za rad djeteta treba uključiti i mjere sigurnosti, provjeru mogućih kaznenih ili prekršajnih prijava. Pitanja vezana za skrb djeteta, pružanje relevantne podrške odraslih ili skrbništva i procjenjivanje dobi treba izvršiti *prije* nego što se pristupi ocjenjivanju dotičnog slučaja.

ENOC je odlučan za akciju

Mi, članovi ENOC-a, obavezujemo se da ćemo nastaviti raditi u kontekstu UNCRC kao i ostalih međunarodnih i regionalnih instrumenata o ljudskim pravima kako bi pozvali naše Vlade da prihvate pravne okvire i upravne prakse koje u potpunosti zaštićuju prava djeteta bez pratnje. Pozivamo Vlade koje imaju primjedbe na članke UNCRC glede nacionalnosti ili useljenja da ih povuku. Također podržavamo jačanje svoje uloge u Vijeću Europe i Europske unije da se jamči zaštita svih prava djeteta bez pratnje u njihovoj nadležnosti.